

наявності точних і актуальних даних буде залежати, наскільки ефективно агентство з державного боргу зможе здійснювати свої інші функції - як операційні, так і аналітичні. Саме тому вкрай важливо, наголошують фахівці МВФ, щоб збір даних про борг державного сектора й гарантований державою борг здійснювало те саме відомство, яке відповідає за його обслуговування.

Загалом система управління державним боргом в Україні відповідає рекомендаціям МВФ [2]. Разом з тим, у сучасних умовах виправданим є створення в Україні Агентства з управління державним боргом, підзвітного Верховній Раді України. У цьому контексті вважаємо обґрунтованою пропозицію О. Лебедева щодо необхідності створення Фонду управління державним боргом України, до завдань якого належало б підтримання вторинного ринку боргових зобов'язань України як елемента підвищення кредитного рейтингу країни, а також управління ризиками, супутніми операціями щодо погашення й обслуговування державного боргу [8]. На нашу думку, адміністрування фонду повинно здійснювати Агентство з управління державним боргом (до створення Агентства це може здійснювати Міністерство фінансів України). Створення такого фонду має бути законодавчо передбачено Законом України "Про державний борг" і Бюджетним кодексом України.

Базовим принциповим моментом є чітке визначення у відповідних програмно-цільових актах не лише обсягів надходжень, а й порядку використання цих коштів. Так відповідно до наказу Міністерства фінансів України "Про затвердження Програми управління державним боргом на 2012 рік" від 1 лютого 2012 р. № 67 протягом 2012 р. передбачено здійснення фінансування Державного бюджету України за допомогою широкого спектру боргових інструментів. На внутрішньому ринку буде здійснено заповичень на суму 60 952,7 млн. грн. або 61,9% від загальної суми заповичень. На зовнішніх ринках - 37 531,9 млн. грн. або 38,1%. У зазначеному періоді до спеціального фонду Державного бюджету України заплановано залучення 5 131,9 млн. грн. від іноземних держав, банків і МФО, що спрямовуватиметься на реалізацію інвестиційних програм і проектів. Основними за обсягом фінансування є проекти покращення автомобільних доріг, розвитку міської інфраструктури, з передачі електроенергії тощо. Тому конкретні показники щодо напрямів використання коштів у розрізі відповідних програм відсутні, що фактично унеможливує контроль за їх ефективним і цільовим використанням. Водночас програмно-цільовий метод бюджетування передбачає зовсім інший підхід до формування бюджету, особливістю яко-

го є те, що спочатку увага зосереджується на результатах, яких необхідно досягти під час виконання програми, а потім визначається, які ресурси слід використовувати для досягнення цих результатів.

Насамкінець зазначимо, що саме подальше впровадження програмно-цільового методу управління фінансами, залученими шляхом взяття державою зовнішніх боргових зобов'язань, вимагає адекватного правового регулювання й дозволить здійснювати дієвий контроль у сфері управління ЗДБ України. З метою реалізації вказаного потрібно прийняти базовий Закон України "Про державний борг" і Закон України "Про зовнішній державний борг", а також виправданим є розроблення й прийняття постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку здійснення контролю за залученням і використанням зовнішніх боргових зобов'язань".

Література

1. Заверуха І. Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України: Дис... д-ра юрид. наук. - Львів, 2007. - 442 с.
2. Статистика внешнего долга. Руководство для составителей и пользователей - Washington, D.C.: Международный Валютный Фонд, 2008 Translation of: External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users (2003). - [Электронный ресурс]: <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/eds/guide/guider.pdf>.
3. Бюджетна система: Навч. посіб. / І.В. Алексеев, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько - К.: Хай-Тек Прес, 2007. - 68 с.
4. Кульчицький М. Вдосконалення бюджетної політики України в умовах застосування програмно-цільового методу адміністрування державних видатків // Формування ринкової економіки. - 2009. - № 19. - С. 352-357.
5. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI // Офіційний вісник України. - 2010. - № 59. - Ст. 2047. - С. 9.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=333971&cat_id=53608.
7. Молдован О. Щодо оптимізації боргової політики держави: Аналіт. зап. - [Електронний ресурс]: <http://www.niss.gov.ua/articles/783/>.
8. Лебедев О. Потрібна концепція управління державним боргом. - [Електронний ресурс]: <http://www.day.kiev.ua/8106>.

Сергієнко О.П.

здобувач кафедри економіко-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
Надійшла до редакції 18.08.2012

УДК 351.82:351.863

ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Паламарчук І. В.

У сучасних умовах господарювання в Україні інвестиції є одним з найважливіших засобів забезпечення виходу країни з фінансово-економічної кризи. Тому питання залучення й використання інвестицій є одним з найактуальніших для України в сучасних умовах. Однак наразі інвестиційний потенціал вітчизняного приватного сектора ще дуже низький для здійснення великих інвестиційних проектів. Саме тому все гострішою стає необ-

хідність залучення коштів іноземних інвесторів у найбільш важливі й пріоритетні галузі економіки. Залучення іноземних інвестицій є одним з головних чинників прискорення розвитку економіки. Обсяг іноземних інвестицій в економіку України є незначним у порівнянні з обсягом інвестування в економіку інших країн. Так приплив іноземних інвестицій в економіку Словаччини й Польщі більший у 5 разів, ніж до України [14, 84].

© І.В. Паламарчук, 2012

Метою статті є дослідження можливих шляхів і заходів залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Дослідженню різних аспектів інвестиційної діяльності і, зокрема, стимулюванню залучення іноземних інвестицій в економіку нашої держави присвячені праці багатьох вчених. Зокрема, це праці таких учених, як М.Я. Азаров, І.А. Бланк, О.М. Вінник, Д.В. Задихайло, С.В. Ківалов, Т.О. Косянчук, Т.В. Майорова, А.С. Музиченко, А.А. Пересада, С.Л. Тігіпко, С.М. Чистов та ін.

Сьогодні до інвестиційних ресурсів відносять заощадження населення й держави, кошти підприємств, іноземні інвестиції у вигляді коштів міжнародних фінансових установ і приватних інвесторів. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, упровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого й середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу територій. Однак слід зазначити, що в Україні ще не створено умов для підвищення довіри інвесторів до економічної політики держави. Тому позитивний вплив перелічених можливих інвестиційних джерел на економіку країни не дуже відчутний [5, 284]. Так в Україні іноземні інвестори вкладають гроші в ті галузі, які приносять найшвидший і найбільший прибуток, і набагато менше вкладають грошових коштів у розвиток таких галузей, як, наприклад, вугільна промисловість. До того ж сьогодні несприятливий інвестиційний клімат призвів до значного зменшення капіталу нерезидентів. Брак стабільної й прозорої податкової бази, невисока купівельна спроможність громадян, невизначеність пріоритетів інвестиційної політики держави - все це не сприяє припливу іноземного капіталу. Отже, можна зробити висновок, що формування інвестиційного ринку в Україні відбувається дуже повільно. На жаль, на сьогодні наша держава не здобула серйозних досягнень у залученні національних та іноземних інвесторів.

Незважаючи на вказане, у 2011 р. обсяг залучених інвестицій перевищив 7 млрд. доларів США, що значно вище, ніж у всі попередні роки. При цьому Голова Державного агентства з інвестицій і управління національними проектами В. Каськів відзначив, що такі результати досягнуті попри несприятливу світову економічну кон'юнктуру й падіння міжнародних рейтингів за рахунок політичної й макроекономічної стабілізації й утілення стратегії Президента України, спрямованої на персоналіфікацію відповідальності, проектне управління й визначення чітких пріоритетів розвитку [6].

Інвестиційно привабливими стали такі види економічної діяльності, як харчова промисловість і перероблення сільськогосподарських продуктів, оптова торгівля й посередництво в торгівлі, фінансова діяльність, машинобудування, хімічна й нафтохімічна промисловість, металургія й обробка металу, виробництво коксу, продуктів нафтопереробки й ядерного палива, науково-технологічна й інноваційна діяльність, туризм (розвиток готельної інфраструктури).

Однак залучення іноземних інвестицій в економіку України сьогодні стримується наявністю досить великої кількості негативних факторів. Система залучення інвестицій, зокрема іноземних, має бути орієнтована на систематичне проведення моніторингу й аналізу основних показників інвестиційної діяльності; визначення пріоритетних напрямів інвестування, якісної розробки проектів і експертну оцінку об'єктів інвестування; визначення можливих джерел інвестування й оцінку їхньої

ефективності, проведення рекламних кампаній; побудову механізму залучення інвестицій через проведення гнучкої податкової політики, перетворення амортизаційних відрахувань в інвестиційне джерело, створення конкурентного ринкового середовища, формування й розвитку грошового та фондового ринку, сприяння інвестиційній спрямованості процесу приватизації, створення системи гарантій захисту прав інвесторів; створення системи державного нагляду, застосування державного контролю, створення відповідного інфраструктурного забезпечення [9].

Сьогодні для збільшення обсягу іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки нашої держави є необхідним: формування дієвого й стабільного законодавства, що регулює інвестиційну діяльність, яке б стимулювало майбутніх інвесторів, як вітчизняних, так і іноземних, до вкладення коштів; створення системи державних гарантій для іноземних інвесторів; надання податкових і митних пільг для інвесторів, які вкладають капітал у пріоритетні об'єкти, важливі для розвитку економіки; створення системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності. Формування стабільної правової бази повинне сприяти приходу значних іноземних інвестицій, яких потребує Україна.

Однак існує низка проблем, які пов'язані з забезпеченням стабільності законодавства щодо інвестування як на міжнародному, так і на національному рівні. Так на міжнародному рівні до таких проблем слід віднести те, що сьогодні Україна не є учасником багатьох міжнародних організацій, не з усіма державами підписані угоди про захист інвестицій, про сприяння інвестуванню. На національному рівні такою проблемою є наявність великої кількості нормативних актів, які неузгоджені між собою та в які постійно вносяться зміни й доповнення, що тягне за собою відсутність правової стабільності в регулюванні інвестиційних процесів. Указане, на нашу думку, є чинником непопулярності України серед інвесторів.

Інвестиції й інвестори мають бути захищені на законодавчому рівні, і в разі звернення до органів судової влади інвестор повинен бути впевнений у неупередженості системи, а прийняті закони - не мати зворотної сили. Що стосується системи державних гарантій для інвесторів, то до неї згідно з Законом України "Про інвестиційну діяльність" входять: гарантії від зміни законодавства, гарантії використання доходів та інших коштів, отриманих від інвестиційної діяльності, гарантії від примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів і посадових осіб, компенсації й відшкодування збитків інвесторам, включаючи втрачений прибуток і моральну шкоду, гарантії на випадок припинення інвестиційної діяльності, додаткові пільги для заохочення інвестицій у пріоритетні галузі економіки [11].

До можливих податкових пільг можна віднести зниження ставок оподаткування в разі реінвестування іноземним інвестором отриманого прибутку чи інвестування в певні регіони й галузі, захист від подвійного оподаткування. Зокрема, саме на це спрямовані зміни в Податковому кодексі, внесені Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання окремих питань оподаткування" від 2 жовтня 2012 р. Так згідно зі зміненою ст. 337 Податкового кодексу в разі вивезення інвестором (оператором) з митної території України продукції, розподіленої відповідно до умов такої угоди, мито, акцизний податок, інші податки й обов'язкові платежі, що підлягають сплаті

під час митного оформлення товарів, не справляються, крім податку на додану вартість, який справляється за нульовою ставкою [8]. Можливими митними пільгами можна назвати звільнення від митних зборів на імпорту іноземним інвестором новітнього устаткування, технологій, експорту продукції власного виробництва для покриття валютних витрат або зменшення цих зборів.

Для створення ефективної системи залучення інвестицій необхідна реалізація певних організаційних заходів зі створення єдиної цілісної системи державного регулювання інвестиційними процесами, яка б привабила відповідні структури для роботи з інвесторами, узгоджувала діяльність із міжнародними організаціями, проводила експертизи найважливіших проектів і їхній конкурсний відбір. Такою структурою може бути створене в 2011 р. Державне агентство з інвестицій і управління національними проектами. Агентство, зокрема, надає пропозиції щодо покращення ділового й інвестиційного клімату в Україні, налагоджує безпосередні контакти з інвесторами, сприяє їхній діяльності в нашій державі, а також формує базу даних перспективних інвестиційних та інноваційних проектів, що потребують зовнішнього фінансування.

Інформаційне забезпечення й центри допомоги інвесторам мають надавати інформацію про різні проекти й умови їх здійснення, систему оподаткування, адміністративно-правові процедури господарської діяльності й ін. Саме такі функції покладено на Центр сприяння іноземному інвестуванню ("InvestUkraine"), завданням якого стало залучення інвесторів до економіки країни, надання їм юридичної, організаційної, консультативної та іншої допомоги [4].

Також є необхідним розроблення системи моніторингу інвестиційної діяльності й інвестиційного клімату на регіональному рівні (починаючи від збору інформації й закінчуючи формою її надання), що повинна стати одним з блоків інформаційно-аналітичної системи інвестиційної діяльності в областях. З цією метою доцільно створити на базі регіональних відділень Державного агентства з інвестицій і управління національними проектами інформаційно-аналітичний банк даних з питань інвестування, зокрема іноземного, який міститиме інформацію щодо аналізу й прогнозу інвестиційних процесів у регіонах, а також статистичні дані щодо інвестування, перелік можливих об'єктів, що потребують залучення інвестицій та інвесторів, які мають бажання здійснити таке інвестування. Зацікавленим особам інформація може надаватися на платній, пільговій або іншій основі.

Отже, для того, щоб іноземні інвестори пішли на вкладення свого капіталу в галузі економіки України, потрібні серйозні зміни в інвестиційному кліматі.

Однак сьогодні ризики здійснення інвестиційної діяльності на території України залишаються досить високими. У рішенні Ради національної безпеки і оборони України "Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні" від 15 червня 2007 р. зазначається: "Інвестиційний клімат у державі надалі залишається несприятливим через недостатній рівень захисту права власності, у тому числі державної, а також недосконалість законодавства з корпоративного управління та низьку корпоративну культуру" [12].

Одним з головних передумов успішної інвестиційної діяльності є низький рівень інфляції й передбачуваність рівня цін в економіці. Для цього необхідні, по-

перше, контроль за доходами й видатками бюджету, а по-друге, розв'язання проблем боргового тягаря. Також доцільно було б розробити механізм перенаправлення фінансових ресурсів з галузей, де вони є у відносно надлишку, у галузі, де є потреба в капіталі [3].

Поряд з тим, важливого значення набувають програми реструктуризації банківської системи. Приплив інвестиційних капіталів через банківський сектор може позитивно вплинути на зростання й розвиток української економіки за рахунок присутності іноземних банків на вітчизняному ринку. Іноземна присутність у вітчизняних фінансових установах з кожним роком зростає. Зокрема, сьогодні на український банківський ринок вийшло 12 серйозних іноземних контрагентів, серед яких "UniCredit" (Італія), "Reiffeisen" (Австрія), "BNP Paribas" (Франція), "Swedbank" (Швеція), "Erste" (Австрія). Але Національний банк України має проводити зважену політику з метою підвищення рівня надійності банківської системи України. Для цього необхідно спростити правила залучення інвестицій в Україну, які передбачають відкриття місцевих рахунків в українських банках і використання українських посередників.

Слід також запровадити просту й зрозумілу систему оподаткування, яка б передбачала формалізований, а не індивідуальний (з урахуванням бізнес-інтересів) характер стягнення податків. Важливе місце відводиться створенню технологічних парків, що передбачає державну фінансову підтримку, цільові субсидії й податкові пільги для іноземного капіталу [3].

Інвестиційний потенціал України характеризується високою неоднорідністю, тому заходи із залучення й використання інвестицій необхідно проводити, зважаючи на можливості й потреби розвитку кожного регіону. У Західному регіоні ефективними можуть бути виробництва з використанням місцевих природних ресурсів (сірки, калійної солі, нафти, газу), а також розвиток мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів. У Донецько-Придніпровському регіоні потрібні реконструкція й технічне переобладнання шахт, металургійних і технічних виробництв на базі безвідходних, мало-відходних і екологічно чистих технологій. У Південному регіоні найбільш вигідними є реконструкція й технічне переоснащення портового господарства, розвиток виробництва обладнання для харчової й консервної промисловості, розширення мережі оздоровчих курортно-туристичних комплексів [7, 91-93].

Особливу увагу також слід приділити захисту прав власності, також інтелектуальної. Україна є активним членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності, але, незважаючи на це, наша держава залишається транзитним пунктом, місцем зберігання контрафактної продукції, що виробляється в іноземних державах.

Практика показала, що за минулий період, коли використовувалися традиційні підходи до інвестування, інвестиції не справляли істотного впливу на ефективність економіки нашої держави та її структурну перебудову. Очевидно, необхідно знайти правовий механізм, який дав би змогу збалансувати стимули й гарантії для залучення інвестицій і рівень ризику інвестування, забезпечив би бажаний кінцевий результат інвестування, тобто помітний внесок у розвиток економіки, підвищення ефективності її функціонування, впровадження сучасних технологій і методів управління [7, 91-93].

З огляду на викладене, на нашу думку, є важливим визначити пріоритети в інвестиційному процесі, які б

Економічна безпека держави: теорія і практика

забезпечили найвищий рівень його ефективності. З метою суттєвого збільшення обсягів зовнішніх інвестицій необхідно здійснити, на нашу думку, наступні заходи: оптимізувати законодавчу базу, яка не повинна містити норми, що суперечать одна одній, забезпечити її стабільність і прозорість; закріпити в законодавстві гарантії права власності для іноземних інвесторів, розробити механізм страхування інвестора від комерційних ризиків; регулювати діяльність іноземних інвесторів на території України, при цьому забезпечивши іноземних інвесторів необхідною інформацією щодо напрямів і можливих об'єктів інвестування; надати місцевим органам більше повноважень щодо залучення іноземних інвестицій. Реалізація вказаних заходів дозволить суттєво збільшити обсяг іноземних інвестицій і позитивно вплине на економіку нашої держави загалом.

Література

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. - К.: МП ИТЕМ ЛТД, 1995. - 447 с.
2. Вінник О.М. Інвестиційне право: Навч. посібник. - К.: Атіка, 2004. - 264 с.
3. Державне регулювання економіки: навч. посібник / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. - К.: КНЕУ, 2000. - 316 с.
4. Заєць А.П. Нові підходи до формування інвестиційної та інноваційної політики України. [Електронний ресурс]: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=141&id=1092>.
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 472 с. - [Електронний ресурс]: http://pidruchniki.com.ua/18060203/investuvannya/konyunktura_investitsiyного_rinku_investitsiyний_klimat.
6. Каськів В. Інвестиційні проекти в Україні дозволять залучити 10 млрд доларів у 2012 році // Урядовий портал. - [Електронний ресурс]: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244850329.
7. Косянчук Т.О. Адміністративно-правове регулювання інвестиційної політики у сфері іноземного інвестування // Підприємництво, господарство і право. - 2006. - № 4. - С. 91-93.
8. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р., станом на 06 листопада 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13-17. - Ст. 112.
9. Потапенко Ю.С., Крапівницька С.М. Залучення іноземних інвестицій та управління ними для забезпечення економічного росту України. - [Електронний ресурс]: <http://masters.donntu.edu.ua/2009/fem/potapenko/library/tez3.htm>.
10. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 46. - Ст. 616
11. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 47. - Ст. 646.
12. Про хід виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 червня 2007 р. // Офіційний вісник Президента України. - 2007. - № 21. - С. 23. - Ст. 429. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0006525-07>.
13. Солдатенко В. Іноземне інвестування в розбудову економіки України // Вісник податкової служби України. - 2003. - № 22. - С. 64-71.
14. Череп А.В. Инвестознaвство: Навч. посібник. - К.: Кондор, 2006. - 398 с.

Паламарчук І.В.

*здобувач кафедри адміністративного фінансового та господарського права Академії праці та соціальних відносин
Надійшла до редакції 26.08.2012*